

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Mijn nazi-opa – Een persoonlijk onderzoek naar intergenerationeel trauma

Mijn nazi-opa – Een persoonlijk onderzoek naar intergenerationeel trauma

Sunny Bergman (2023). Nijgh & Van Ditmar.
285 pp., € 21,99
ISBN 9789038805719

Albert Neeleman

Sunny Bergman is een Nederlandse documentairemaker, journalist en activist. Ze is bekend om haar werk over sociale en politieke kwesties, vooral gericht op gender, seksualiteit en racisme. Bekende titels zijn bijvoorbeeld *Beperkt houdbaar* (2007), *Sletvrees* (2013) en *Wit is ook een kleur* (2016). Typerend in haar benadering is dat zij ook haar persoonlijke ervaringen inzet om politieke kwesties te adresseren. In het boek *Mijn nazi-opa* onderzoekt Bergman het thema van transgeneratiele overdracht, waarbij ze haar eigen familieachtergrond blootlegt en in verband brengt met haar persoonlijke ontwikkeling en functioneren. Dat maakt het in principe ook interessant voor mensen die professioneel met intergenerationele overdracht van doen hebben.

Het begrip transgeneratiele overdracht verwijst naar de ervaringen, emoties, relatiepatronen en copingmechanismen die van generatie op generatie worden overgedragen. Bij intergenerationele traumatische overdracht worden traumatische, onopgeloste conflicten en problematische gedragspatronen doorgegeven. Dit kan leiden tot herhaling van destructieve patronen, zoals verslaving, geweld of psychische problemen. Bergmans grootvader was een actieve nazi in de Tweede Wereldoorlog, een feit dat haar lang heeft achtervolgd en haar nieuwsgierigheid naar de invloed van dit verleden op haar eigen leven heeft aangewakkerd. Eens temeer daar ze haar grootvader nooit

heeft gekend en haar vader inmiddels op een leeftijd is gekomen dat hij mantelzorg nodig heeft en misschien niet zo lang meer te leven heeft. Ze start haar onderzoek met de vraag: wat betekent het om de kleindochter van een nazi te zijn? Door middel van interviews, archiefmateriaal en persoonlijke reflectie deelt Bergman haar ervaringen en inzichten, waardoor de lezer wordt meegenomen op een ontdekkingsreis naar de impact van het verleden op het heden. De persoonlijke reis begint met het openen van een archiefdoos met foto's en documenten uit haar grootvaders tijd bij de SS. Ze confronteert haar familie met deze ontdekking en merkt hoe elk familielid eigen strategieën hanteert om met deze beladen erfenis om te gaan. Onderweg interviewt Bergman een aantal mensen die zij als experts beschouwt op het gebied van psychologie en trauma om haar inzicht in transgeneratiele overdracht te vergroten. Ze is meer te spreken over de onzekere wijsheid van psychiater Glen Helberg dan over de alwetende stelligheid van de Amerikaanse psychotherapeut Mark Wolynn (2017), auteur van de internationale bestseller over intergenerationele traumaoverdracht *It didn't start with you*.

Zelf is Bergman geboren in Amsterdam uit een moeder van Engelse afkomst en een vader die in Duitsland is geboren. Haar ouders Richard Bergman en Trilby Fairfax ontmoetten elkaar in de tram in Amsterdam. Moeder was afkomstig uit een adellijke familie en had net een studie politicologie en filosofie aan de Universiteit van Oxford afgerond. Ze was op wereldreis gegaan om zich af te zetten tegen haar achtergrond. Vader was een langharige provo die ludieke acties uitvoerde. Ze vonden elkaar in hun gedeelde interesse voor Marx, geestverruimende middelen en communes. Trilby's wereldreis kwam er niet meer van: ze bleef bij

Mijn nazi-opa – Een persoonlijk onderzoek naar intergeneratieel trauma

Richard en ze kregen twee kinderen. Na zes jaar scheidden ze. Richard bleef in Amsterdam wonen, Sunny en haar broer Tijmen kwamen daar vooral in het weekend. Ze woonden met hun moeder en stiefvader in een woonboten-enclave bij een dorpje aan de Vecht. Het gezin leefde een onvervalst hippieleven. Moeder leerde haar kinderen het onderscheid tussen ons – de bootbewoners, de vrijbuiters – en de dorpingen, de nette mensen. Thuis hoefden ze niet met mes en vork te eten, maar in het dorp moest dat wel. Op de boten kon je altijd zeggen wat je gevoel je ingaf, maar bij de mensen in de nette huizen kon dat niet. Moeder ontwikkelde zich tot muziek- en stemtherapeut, gezondheidszorgpsycholoog en pessotherapeut. Haar strategie in het leven is steeds stilstaan bij gevoel en betekenis, soms tegen de klippen op. Vader had een heel andere stijl, waarin middelengebruik en verzet tegen autoriteiten een grote rol speelden. Zijn Nederlandse moeder werkte in de Tweede Wereldoorlog in Duitsland als dienstmeid bij een burgemeester van een klein plaatsje in Duitsland. Opa was betrokken bij het naziregime en de SS. De toedracht van de zwangerschap is onduidelijk. Waarschijnlijk was die het gevolg van een verkrachting. Helder is in ieder geval dat opa niets met zijn zoon te maken wilde hebben. Maar ook oma kon haar zoon niet hebben. Zij stond hem af; Richard groeide op in Twente bij haar ouders.

In weerwil van de titel van dit boek blijft de nazi-opa een schimmige figuur. Veel informatie weet Bergman niet over hem boven water te krijgen. Hoofdpersoon van het boek is eerder vader Richard, die geestig en laconiek over zijn turbulente leven vertelt, wars van Sunny's pogingen tot psychologisering. Hij voelde zich een eenling, ging zwerven, zat in een Duitse gevangenis, werd provo en opbouwwerker. Of

misschien moeten we zeggen dat de auteur de hoofdpersoon van het boek is. Het is háár zoektocht, en die doet van alles met haar. Zo komt het tijdens de zes jaar dat Bergman dit boek aan het schrijven is, tot scheiding van de vader van haar kinderen. De bestaande relatieproblemen hebben betekenis gekregen. De partnerkeuze was tot dan steeds gevallen op mannen die lijken op haar vader: buitenstaanders, opgegroeid zonder moeder, emotioneel geremd, verslavingsgevoelig. Als kind raakt het verdriet van haar vader haar en voelt ze zich daar verantwoordelijk voor. Ook voelt ze zich schuldig over de scheiding van haar ouders. Nu voelt ze zich schuldig over haar eigen scheiding. Een te groot verantwoordelijkheidsgevoel maakt haar leven vaak zwaar. Maar naast de negatieve patronen wordt ze zich ook gewaar van positieve intergeneratiele overdracht. Wat blijft is bijvoorbeeld de trots op de manieren van leven van haar ouders, hun idealisme, hun gevoel voor rechtvaardigheid, hun activisme en hun veerkracht. En die vormen een vitale bron van inspiratie.

Wat vind ik nu van dit boek? Sunny Bergman is voor systeemtherapeuten een interessant onderwerp van een boek, omdat zij in haar werk veel thema's aansnijdt die zeer relevant zijn voor ons werk. Haar familieverhaal is zeer boeiend en gelaagd en het is dapper dat ze het brengt. Het is een rijke illustratie van hoe transgeneratiele zaken in een familie kunnen doorwerken. Maar waar zij mij in eerdere producties wel getroffen heeft met haar uitwerking van thematiek, blijf ik deze keer wat dat betreft een beetje teleurgesteld achter. Misschien dat het zó persoonlijk is dat het als warme, vochtige adem de spiegel van het reflectievermogen beslaat. Of juist dat zó onduidelijk is waar 'ik' begint en de 'ander' ophoudt (en vice versa) dat onvoldoende afstand kon ont-

Mijn nazi-opa – Een persoonlijk onderzoek naar intergenerationeel trauma

staan voor werkelijk verdiepende inzichten. Wie het weet mag het zeggen.

Albert Neeleman, klinisch psycholoog en psychotherapeut, is werkzaam als systeemtherapeut, opleider en (leer)supervisor bij het Amsterdams Instituut voor Gezins- en Relatietherapie. E-mail: neele.ppan@gmail.com

Op zoek naar liefde – Wegwijzers voor relatiegeluk

Chloé De Bie (2023). Pelckmans. 296 pp., € 24,50
ISBN 9789464019001

Jasmien Peeters

We zoeken, elke dag.

Naar sleutels. Sereniteit. Sokken ...

En liefde, natuurlijk, graag met een hartje op de 'i'. Zoals op het omslag van het tweede boek van Chloé De Bie.

De Bie is klinisch seksuoloog, relatie-, gezins- en systeempsycholoog, Emotionally Focused therapist, klinisch psycholoog, rouwtherapeut en burn-out-coach. Ze geeft les op de Karel de Grote Hogeschool en Hogeschool VIVES. In 2020 schreef ze haar eerste boek *En ze leefden nog lang en gelukkig – De onvermijdelijke valkuilen van de liefde* (De Bie, 2020). Dit boek is het vervolg.

Op het zuurstokroze omslag (roze, de lievelingskleur van wie beslist dat het leven frivoler en speelser mag zijn) staat een blauw hartvormig labyrint. Met niet al te veel moeite vind ik langs links de weg naar het rode hartje in het midden. Dat geeft hoop. De liefde is vindbaar en het is niet eens zo ingewikkeld. Ze onderzoekt in haar boek, met humor en mildheid, zeven stellingen over liefde die ze vaak hoort in haar

Literatuur

- Bergman, S. (2007). *Holland Doc – Beperkt houdbaar* [Documentaire]. VPRO.
Bergman, S. (2013). *Sletvrees*. Nijgh & Van Ditmar.
Bergman, S. (2016). *Wit is ook een kleur*. Nijgh & Van Ditmar.
Wolynn, M. (2017). *It didn't start with you – How inherited family trauma shapes who we are and how to end the cycle*. Penguin USA.

praktijk en die voor onzekerheid zorgen, bij singles en bij koppels.

Hier komt een *spoiler alert*: op het einde van het boek beantwoordt ze al deze stellingen, weliswaar genuanceerd, met 'nee':

1. Gij zult de ware vinden.
2. Gij zult uw hart volgen.
3. Gij zult met een schone lei aan een nieuwe relatie beginnen.
4. Gij zult niet uit elkaar gaan.
5. Gij zult snel over die breuk raken.
6. Gij zult twee keer in de week seks hebben.
7. Gij zult uzelf graag zien.

Zwarte en warmrode (de kleur van de liefde) inkt wisselen elkaar af in het boek. Limericks, zoals deze van Tommy Deblieck, openen de hoofdstukken:

Verstand op nul en ogen dicht
Als je voor echte liefde zwicht
Wees dan niet verward
Volg gewoon je hart
'Lang en gelukkig' is in zicht
(De Bie, 2023, p. 34)

Op pagina 36 wandelt een evenwichtsacrobaat over een smalle lijn. Aan de uiteinden van zijn stok hangt aan de ene kant een menselijk hart en aan de andere een brein. Wiebelend houdt hij ze in balans.

De lezer hoeft het boek niet van begin tot einde te lezen, elk hoofdstuk staat op